

LA TOPONÍMIA LITORAL I MARÍTIMA DE CULLERA

Francesc GINER I PEREPERES

El present recull suposa, solament, 174 topònims i, de vegades, llur enquesta i comentari, d'una altra compilació, d'un abast més general, que comprén l'onomàstica de la ciutat i terme de Cullera: amb el qual vaig obtenir-hi el premi de l'any 1963 de la Societat Catalana de Geografia de l'Institut d'Estudis Catalans.

Confesso deure'n l'engatjament d'aquella requesta inicial al Dr. Manuel Sanchis Guarner, el qual em féu a mans el treball: *La Riba* del geògraf català en Josep Iglésies Fort, el qual em serví de model. El Dr. Sanchis, a més de dirigir-me'l, em féu la bonesa de corregir-me'n l'enquesta fonètica de la toponímia urbana. Mestrestant la redacció d'aquell recull fou la visita del Dr. Joan Coromines al País Valencià (juny de 1962), pels treballs de l'*Onomasticon Cataloniae*, al qual vaig haver d'acompanyar per l'Albufera i la Ribera Baixa i la Vallidigna. Llavors l'original del meu recull en féu l'honor d'incloure-me'l, en peça, dintre el seu *Onomasticon*. Ultra açò em féu la mercè de refer la meua enquesta lingüística, damunt els topònims de terme.

Aquest original, que abastava, a més a més, els mapes de ciutat, terme i marina, amb les correccions manuals dels Drs. Coromines i Sanchis Guarner romangué a l'arxiu de l'Institut pendent de la impressió i va desaparèixer quan la policia franquista, amb aquelles típiques alternàncies seues envers la cultura catalana, va clausurar, una vegada més, la seu de l'Institut, llavors al palau Dalmasas del carrer de Montcada de Barcelona: on segrestà tota la documentació allí existent.

Amb l'inicial vaig assolir 506 topònims i llurs notes. D'aleshores ençà he anat en el complement de molts altres noms, molt en especial pretèrits de terme, i recerca de documentació de bibliografia i arxius. Tots els meus informadors de fa vint anys: pastors, caçadors, forners d'alcavonada, guardes de terme, pescadors de la mar, llauradors, escriptors de sindicats de la pagesia, etc., marxaren d'aquest món. Com a precedents hi ha els treballs, que cito, del recentment malaguanyat filòleg en Josep Maria de Casacuberta: solament de punts de l'interior; i el de Luis Bayo: que no suposa una intenció lingüística.

N'expresso des d'ací, públicament, les gràcies a tots aquells que m'hi ajudaren: i ben especialment al cronista oficial de Benidorm, en Pere Maria Orts i Bosch, pel préstec, imponderable, del *Derrotero* de Bayo.

TOPONÍMIA SUPERIOR

TOPONÍMIA LITORAL

*Cullera*¹ [kul̩é̞ra] [kul̩é̞ɾe]

*La Mar*² [la má̞r]

*El Riu*³ [el r̩iu]

*La Muntanya*⁴ [la m̩ũ̞ntaɲa] [la m̩ũ̞ntaɲe]

Les partides de marenys⁵:

*El Marenys de Sant Llorenç*⁶ [el mar̩en de san lo̞r̩ens]

- (1) «CULLERA (V) S. XI /Qulyáya/ (al-Udrí); s. XII /Qulyáya/ (al-Idrísí), 1171 castell de *Culleriam* (MIRET 1903, 269); 1238. *Cuilera* (LR); 1250 castell de *Cuyllera* (HUICI 548). El topònim és anterior al domini islàmic i d'etimologia distinta de l'àrab (I)».

El poblament és de 20.787 habitants, dades de l'Ajuntament al 31 de desembre de 1984. Hi a 53'39 quilòmetres quadrats de terme. Les coordenades geogràfiques són 3° 27' longitud E. del meridià de Madrid; i 39° 10' latitud N. (I Alçària sobre el nivell del mar des del banquet de la Casa de la Vila, 9 metres. Els nadius reben el nom de: cullerencs, cullerans i cullerots.

(I) C. BARCELÓ, *Ob. cit.*, ps. 147-48. (II) C. SARTHOU, *Ob. cit.*, p. 836.

- (2) Anomenen així els mariners locals la trossada-del Mediterrani enfront del litoral de Cullera. El Golf de València era dit pels romans el Sinus Sucronensis. El districte marítim era dit en l'època foral: «les Marítimes de Cullera», «les Mars de Cullera»; «...lo dit Castell sia encara servei del senyor Rei i de la sua cosa pública, per quant lo dit Castell és Marítima d'aquest Regne...» (I). Ara depèn de l'Ajudantia de Gandia, que depèn de la Comandància de Marina de València: «Es Una població de 11.753 almas y cabeza del distrito comprendido entre la Torre de la Vall al S. y el Perelló al N.» (II).

(I) Arxiu Municipal de València «Manual de Consells» (any 1389). Sig. ^A 20, f.º 114 r.º. (II) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 232.

- (3) Dit antonomàsticament i simple, el Riu. I també el riu d'Alzira: (en enquesta lingüística feta a Cullera). Sicanus, segons els periples pre-romans; Sucro, segons els geògrafs i itineraris llatins; wád swqar, pels àrabs... «afronta ab riu de Xuquer (sic)...» (I). «...lo rio de Juquer (sic) ha romput per lo Asut...» (II). També en deien, i en diuen: «...l'estol del rey de Castella, qui era en gran nombre, se mes tot en lo riu de Cullera (sic)... (III). «...Les peixcadores / grans robadores / són d'entrados / de caladós / e bruginés, / al vendre més; / pex de fer esc / venen per fresc; / lo d'Albufera, / riu de Cullera (sic) / per pex de mar...» (IV). «... el dicho rio de Cullera (sic)...» (V), «...lo port de tres càrregues de fusta ha portat del Grau de València al Riu de Cullera (sic)...» (VI). «D'eixe pou trauré jo més aigua que passa pel riu de Cullera (sic): (en enquesta lingüística feta a la Vall de Tavernes).

Solament de pesca i esportiu el Port de Cullera depèn d'Obres Públiques de la Generalitat i, militarment, de l'Ajudantia de Gandia, amb un *Celador de Puertos*.

- (4) Sempre ha estat anomenada així pels naturals: els comarcans i els del País n'afegeixen; la Muntanya (de Cullera). Allò de *Monte* o *Sierra del Oro* o de *Las Zorras*, és molt modern. —... de la Gola de la Albufera fins a la Montanya de Cullera, anant vora-mar...» (I).

(I) «Divisió de termes...» (a. 1592) en J. B. GRANELL, *Ob. cit.*, vol. I, p. 478.

- (5) Aquestes partides de terme, les quals descrivim de Ll. a X., són solament les fronteres a mar.
- (6) És una pedania de 135 habitants a la ratlla del terme amb Sueca. Alfons V^è concedí en (31-VII-1438) a la Universitat de Cullera, el territori anomenat «lo marenys» (I). Pren el cognom d'una molt vella ermita que està vora la Bassa. És una partida, gairebé en monocultiu de tarongerar, 5.345 fanecades.

Perdut el mot marenys = maresme a Cullera, com a substantiu, resta fossilitzat en aquest Marenys que ho és per antonomàsia. A la Vall de Tavernes és vivent com a tal substantiu: «...un cadavre de un home mort atrobat per la justícia de la vila de Cullera en lo marenys que's nomena la Llastra, per la qual se va a la torre, eo casa, del Rey, la que està a la gola o estacada de la Albufera...» (II).

(I) A. PILES, *Ob. cit.*, p. 327. (II) «Divisió de termes» (a. 1592) en J. B. GRANELL, *Ob. cit.*, p. 478.

<i>El Dosser</i> ⁷	[el dosɛl]	<i>(El Mareny d)el Brosquil</i> ¹⁵	[el marɛn dɛl broskil]
<i>La Foia</i> ⁸	[la fɔja]	<i>La Coma</i> ¹⁷	[la kɔma]
<i>El Baladrar</i> ⁹			
<i>El Racó</i> ¹⁰	[er rākó]		
<i>La Ràpita</i> ¹¹	[la ràpita]		
<i>La Bega</i> ¹²	[la bɛg a] [la bɛg e]		
<i>L'Illa del Marenyet</i> ¹³	[l-i a-l mareɲét]	<i>La Bassa</i> ¹⁷	[la bása]
<i>El Marenyet</i> ¹⁴	[el mareɲét]	<i>L'Estany</i> ¹⁸	[l- astáɲ]

- (7) És una subpartida de tarongerars del Mareny de Sant Llorenç, a tramuntana del Cap, hi havia la petita gola de l'escorrimment col·lectiu de la marjal esquerra dels arrossars dita: la séquia de Sant Llorenç. Avui hi ha una colònia de cases d'estiueig.
- (8) Era una partida petita de tarongerar, artigada damunt els sorrals que va deixar l'escullera del Pedregar entre el Cap i l'Illa dels Pensaments. Ara tot és urbanització del poblat de Torre del Cap o Far.
- (9) Pretèrit de terme a la platja vora Punta Negra: «... toda la playa desde la Gola del Río, hasta el Baladrar, i Isla de los Pensamientos...» (I).

(I) Arxiu del Regne de València —*Battia*— Sig. 294 (23-III-1583).

- (10) Era una partida de tarongerar, de reg a presa, entre la mar i la Muntanya. Ha desaparegut totalment urbanitzada per les cases d'estiueig.
- (11) Entre el Racó i la Bega. Era una partida d'hortes i tarongerars: gairebé desaparegudes entre les urbanitzacions de l'estiueig. Enfront de l'esperó SE. de la Muntanya on era la fortificació aràbiga: un carrer ascendent hi serva el nom des de molt antic. Hi cal fer remembrança de la següent cita: «... e quan fom endret lo castell, a la ràpita...» (I).

(I) Jaume I, *Ob. cit.*, Vol., VI, p. 38.

- (12) Resta de 569 fanecades d'horta i tarongerar, entre molta d'urbanització moderna. És la més vella partida del regatge del terme, regada que fón de l'Assut dels Moros, que era baix l'actual Pont de Ferro: «... et hortum trium fanecatarum in Bega (sic) ante Ravallum...» (I). «... Arnaldus Justafre, vicinus Cullarie...peciam terre...in Vega (sic) prope transitum Barche...passus ante Iacobus Otoni, notari Cullarie...» (II). «...situato in la Bega (sic), termini dicti loci Cullarie, confrontato cum terre...et cum Saladario carraria...» (III). «... senial en la partida de la Bega (sic)...» (IV). L'antiga senda de la Bega és l'actual: «Carrer de la Bega (sic)».

(I) *Llibre del Repartiment*, pp. 212-213. (II) *ARV-Protocols* «Protocol d'Arnau Cases Velles», núm. 2.757 (a. 1344) (III) *AMC*, Llig. 27, «Capbreu del segle XVI» f° 660 r°.

- (13) D'horta i tarongerar entre la gola actual del Xúquer i la desapareguda —dita el Riuet— per la Riuada Grossa de 1864. També en diuen el Marenyet de l'Illa.
- (14) D'horta i tarongerar de 3.441 fanecades, de reg a presa. Entre el Riuet i la gola de l'Estany. Hi ha la Torre del Marenyet: abans dita la torre del Riu.
- (15) D'horta i tarongerar de 4.633 fanecades, de reg a motor. És una pedania de 18 Ha.: «... troceum terre campe...in partita dicta dels Brosquils...cequia del Rey inmedio...» (I). «...en la partida de les Chafarines als Brosquilar...» (II). «...partida del Mareny del Brosquil...» (III).

(I) *AMC* «Protocol de Joan Vives» Llib. 743 (28-II-1599). (II) *AMC* «Cappatrò dels Arrossos» Llib. 493 (a. 1613) f° 152 v°. (III) *AMC* «Libro de tierras secanas» (a. 1845) f° 24 r°.

- (16) És una subpartida del Mareny del Brosquil, confina amb la partida de les Comes de la Vall de Tavernes (la Safor).
- (17) En una petita vall a llevant de la Muntanya s'hi forma un amfiteatre de cara a mar, on és la llacuna de la Bassa de Sant Llorenç. És d'aigua salobrenca, «molla», que diuen els naturals.
- (18) Les seues aigües són l'escorrentia de les marjals d'arròs de la Ribera Baixa, marge dret del Xúquer: és també dit el Riu de Corbera. Per la partida arrossar de les Xafarines —nom àrab de l'Estany— li desem-

Els barrancs de muntanya de cara a mar ¹⁹:

El Barranc de la Torre ²⁰ [el bařáj de la tóře]
El Barranc del Pinet ²¹
El Barranc Fondo ²²
El Barranc d'En Palomes ²³ [el bařáj de palómes]
El Barranc de Pescadors ²⁴ [el bařáj de peřřkaórs]
El Barranc d'En Ramonet ²⁵
El Barranc de la Pebreŀla ²⁶
El Barranc de la Clotxa ²⁷ [el bařáj de la klóřa]

El Barranc de Sanřa Marta ²⁸ [el bařáj de řanta mářta]

El Barranc de l'Àliga ²⁹ [el bařáj de l-àliga]
El Barranc de la Rabosa ³⁰
El Barranc del Coeter ³¹ [el bařáj del kwetér]
El Barranc del Castell ³² [el bařáj del kastéř]
El Barranc de la Miranda ³³

Les desembocadures al mar:

El túnel ³⁴ [el túnel]

boquen el Braç de Gandia i l'Estany Xiquet: per això li diuen, també, l'Estany Gran. «...a la gola del estany del almarge que ve de Corbera...» (I). «...Jaumot Escrivà venia del riu de Corbera, de tirar a les fotges ab los archs...» (II).

(I) Jaume I, *Ob. cit.*, vol., VI, p. 36. (II) *Dietari del capellà...*, p. 195.*

(19) Serveixen per al fondeig dels artoners i els telliners emprats d'enfillal. Gairebé tots els barrancs de la Muntanya abarranquen cara a mar. Llevat d'un molt gran que mira a mestral: el Barranc de la Cova d'En Senent; i d'uns pocs que, a llevant, desemboquen a la Bassa de Sant Llorenç.

(20) Dit així per l'antiga Torre del Cap, aboca al Racó de les Barraques (I).

(I) Ve amb dit nom al «Plano del Puerto y Proyecto de Cullera (a. 1849)» en F. HERBAS, *Ob. cit.*, p. 11.

(21) Aboca a la Foia (I).

(I) En F. HERBAS, *Ob. cit.*, p. 11.

(22) «...Barranco titulado Hondo, alias el Padre Quinto... y de otros 7 barrancos que reuniéndose en 2 mayo-res desaguan en el mar...» (I). Ja figura amb el nom del Pare Quinto en 1849 (II).

(I) AMC, «Libro de Actas de Ayuntamiento», Llib. 30 (3-I-1852). (II) En F. HERBAS, *Ob. cit.*, p. 11.

(23) Junt a l'anterior, entre la Punta del Mig i Punta Negra. Renom de la família Olivert, l'antiga propietària.

(24) «...y barrancos; se encuentran el de Pescadores, felizmente situado para ser cortado o taladrado...» (I). Era dit així per utilitzar-lo de pas als pescadors de la Bassa de Sant Llorenç.

(I) Escrit del primer marquès de La Romana (a. 1764) en D. BOU, *Ob. cit.*, pp. 9-13.

(25) Junt a l'anterior.

(26) Després dit del Só Eduardito.

(27) Junt al de Santa Marta, hi ha una clotxa on s'abeuraven els ramats del bestiar ovi.

(28) S'obri de cara a la Rada. Hi ha una pineda de regular extensió amb l'ermita titular a una balma a mitjan barranc.

(29) Després de l'anterior. Fón l'antic canyet de la vila.

(30) Vora el Barranc del Coeter.

(31) Hi ha encara el polvorí del coeter de Cullera (182 m.).

(32) Baix el Castell de Cullera.

(33) «... Barranco llamado de la Miranda...» (I). Tot i ésser a baix la Torre Quadrada. Avui urbanitzat.

(I) AMC «Lib. Ac. Ayto.» Llib. 31 (19-II-1853).

(34) Foradat modernament al Cap, al Racó de València, per traure l'escorrentia de la Marjal esquerra: «La acequia de San Lorenzo, que es azarbe general de las partidas arrozales de la izquierda del término de Cullera, desaguía en el mar por angosta garganta trabajada por las arenas y tiene, como el escurrimiento del cabo del término, su casillas de compuertas...» (I).

(I) *Ordenanzas de la Comunidad...* p. 12.

<i>La gola</i> ³⁵	[la gòla]	<i>El Bosquet</i> ⁴⁰	[el boskèt]
<i>La gola de l'Estany</i> ³⁶	[la gòla l-astán]	<i>La casa del Tort</i> ⁴¹	[la káza-l tórt]
Punts d'enfilall de la costa ³⁷ :		<i>Punta de la Pedreta Vella</i> ⁴²	[púnta-la pedrèra vèja]
<i>El Muntanyar</i> (de N'Augera) ³⁸		<i>La Farola</i> ⁴³	[la faròla]
<i>La Platja</i> (de Sant Antoni) ³⁹		<i>El Cap</i> ⁴⁴	[el káp]

- (35) Ho és per antonomàsia la del Xúquer: «... l'estol nostre...se mes tot en lo riu de Cullera...E estants Nos axí, l'estol del rey de Castella estave a la boca del dit riu...» (I). «...la Albufera y Gola del Riu...» (II).

(I) *Chronique catalane...* p. 376. (II) *AMC* «Llibre d'Administració» Llib. 180 (a. 1696).

- (36) Ara modernament ha estat escullerada.

- (37) Són els senyals del litoral anomenats pels mariners de Cullera i els dels poblats marítims de València: «cullerencs i valencians». Són emprats d'enfilalls.

- (38) És la duna litoral. Solament en un pretèrit de terme fou topònim: «... fonch posada la sesantena fita en la partida de Cullera als Montanyars de n'Augera a la vora de l'aygua...» (I). «... y de l'Estany fins a la Albufera, y de allí, discorrint per la vora de aquella fins a la Gola comunament és montanyes de arena y dita distància se nomena lo mareny...» (II).

(I) «Amollonament de l'Albufera de Felip II» (a. 1579) en C. CARUANA, *Ob. cit.*, p. 199. (II) «Divisió de termes...» (a. 1592) en J. B. GRANELL, *Ob. cit.*, p. 484.

- (39) Tota la costa d'arenys s'anomena pels naturals vora-mar, i molt menys, platja. Per antonomàsia la Platja ho és, i ho era, la del Barri de Sant Antoni: «... y Playa llamada de San Antonio...» (I).

(I) *AMC* «Lib. Act. Ayto.» Llib., 13 (18-I-1792).

- (40) És l'Hort del Pasiego a la partida del Mareny de Sant Llorenç.

- (41) A la subpartida del Dosser.

- (42) «*Punta de la Pedrera Vieja*.- Se halla a 1 cable al NW. del faro y como en mediania del frontón septentrional, del cabo de Cullera, del cual és lo más saliente...» (I). La Pedrera Vella és el resultat de l'explotació feta l'any 1493 pel pilot venecià, Ser Giovanni Caboto Montecatolagna (II).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 325. (II) F. ALMELA, *Ob. cit.*, pp. 8-10.

- (43) «Faro del cabo de Cullera situado en el extremo NNE, del frontón oriental, consistente en una torre cilíndrica y amarilla, en la que a 13^m,3 sobre el terreno y a 27^m,9 sobre el nivel del mar, se enciende una luz fija, blanca, que puede avistarse a 15 millas. El aparato es catadióptrico de tercer orden...» (I). «Faro del Cabo de Cullera.- Latitud 39° 11' 7" N.- Longitud 5° 59' 21" E. de San Fernando (Cádiz)» (II).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 325. (II) *Plano de la Rada... Cit.*

- (44) El plànol de 1849 dóna el nom de Cap (de Cullera) a la punta de migjorn on era la Torre (del Cap). Tanmateix els plànols de 1764 i 1841 i 1877 li apliquen el nom de El Faro: «... aqui lo dit lleny en lo Cap de Cullera, per anar en cors...» (I). «... del Cap del Puig fins al Cap de Cullera...» (II). El cronista Pere Antoni Beuter és l'únic qui li dona el nom de Cap Blanc: «... pusieronse en la Isla que está junto al Cabo Blanco... (III). «...Provisió circa la edificació de una torre en lo Cap de Cullera...» (IV). «... torre del Cap de Cullera, dos atalladors per torre...» (V). «...Torre del Cap de Cullera: desde esta torre hasta la de la Gola del Río...» (VI). «...Cabo de la Torre...» (VII). «... Cap del Faro...» (VIII).

«*Cabo de Cullera*.- Es el frontón y remate oriental del promontorio, o sea de la sierra del mismo nombre;... es de poca altura, y presenta en distancia de 3 cables escasos, dos puntas una al SSW, y otra al NNE, ...» (IX). L'oficialment nomenada, Torre del Cabo o Faro, forma una pedania amb el Racó.

(I) *ARV, Batlia* 1.143 (17-IX-1405). (II) *ARV, Batlia*, 4 «Lletres i Privilegis de 1477» f° 45 r° (II). P. A. BEUTER *Ob. cit.*, f° 107 v°. (IV) *Furs, Capítols... fets per Don Felip...* f° 9 r°. (V) *ARV, Generalitat*, Llib. 1.133 (19-VII-1593). (VI) *Ordinacions tocants a la custodia...* f° 7 v°. (VII) *AMC* «Lib. Act. Ayto.» Llib. 13 (18-I-1792). (VIII) *AMC* «Lib. Act. Ayto. de 1898» Llib. 53, f° 105 r°. (IX) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 324.

<i>Punta de l'Illa</i> ⁴⁵	[púnta ðe l-i a]	<i>La Torre del Marenyet</i> ⁵⁰	[la tōře-l marejēt]
<i>Punta de la Font</i> ⁴⁶	[la púnta-la fōnt]	<i>La Casa d'En Roque</i> ⁵¹	[la kaza-n rōke]
<i>Punta del Mig</i> ⁴⁷	[púnta ðel miš]	<i>El Quarter</i> ⁵²	[el kwartēl]
<i>Punta Negra</i> ⁴⁸	[púnta nēgra]	<i>La Torre de la Vall</i> ⁵³	[la tōře la vāl]
<i>Punta Blanca</i> ⁴⁹	[púnta blánka]	<i>El Quarter de Xeraco</i> ⁵⁴	[el kwartēl ðé šaráko]

- (45) És l'extrem meridional de l'Illa dels Pensaments. Veja's nota 144. «... una punta al SSW.» (I).
(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 234.
- (46) És dita així al plànol de 1764. Com que a Cullera no hi ha fonts que brollen, fa referència al pou que hi havia a Ca Picanterra.
- (47) La confonen molts amb Punta Negra: «... la referida punta de los Pensamientos, que con la del Medio forma una pequeña ensenada...» (I).
(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, pp. 324-25.
- (48) És al punt que els terrassans anomenen el Portet i els pescadors, el Mollet, per l'espigó del moll d'un port que s'hi féu en la Primera Guerra Mundial. Port ara enrunat. «...dejando entre sí dos pequeñas ensenadas, aparecen sucesivamente y corridas de W. a E, tres puntas de piedra, á saber: la Negra, remate de la mencionada playa; del Medio, 2 cables al E. de la anterior; y finalmente la citada de los Pensamientos, que se halla á 2'5 cables al E. de la del Medio...» (I).
(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 323.
- (49) És una altra punta que fa molt de temps que és ja ben retirada de la mar, situada al lloc de la Carretera del Cap que els naturals anomenen la Pujada dels Lleonets. «... dos hombres de a pie los cuales colocarán en la Punta Blanca para hacer centinela...» (I). «... terrenos en Punta Blanca...» (II). Don Ramón Menéndez Pidal en: *La España del Cid*, fa referència al retrocés del litoral valencià, amb precisions sobre Cullera, i precisament sobre Punta Blanca, que li feu don Josep Alemany i Bolufer. D'ençà de la construcció del primer moll entre el Cap i l'Illa dels Pensaments, fins a les esculleres de les urbanitzacions d'ara, que la costa brava de Cullera, que començava a la Punta Blanca, s'ha reblit molt de soralls. Com que començar a ensonrar-se'n la costa, coincidí rere l'obertura del Canal de Suez en 1869, a Cullera li ho atribuïren.
(I) *Ordinacions tocants a la custodia...* fº 7 rº. (II) *AMC* «Lib. Act. Ayto. de 1915» Llib. 68, fº 55 vº.
- (50) «... y porque de noche podrían entrar a hazer aguada en el dicho río de Cullera cossarios soy de opinión que a la entrada se haga una buena torre a costa del nuevo impuesto y se guarde a costa del Reyno... (I). L'execució fou presta car una làpida damunt la porta dóna la data de 1577. «... dicto Antonio Galiana atallador turrís nominante de la Gola del Riu de Xúquer, dicti partiti presenti...» (II).
(I) «Cartas a Felipe 2 sobre fortificar los puertos (30-IX-1575)», en J. MATEU, *Ob. cit.*, p. 160. (II) *AMC* «Protocol de Pere Folquer» Lib. 686 (8-III-1606).
- (51) És la casa de l'Hort de Don Roque Paulín, que els serveix als mariners per referenciar-hi la gola de l'Estany. Altrament ésser aplicat a un patronímic foraster, és l'única pervivència de l'article personal *en*, registrada a Cullera.
- (52) S'hi refereix a l'antic Quarter de Carrabiners del Marenyet. Enrunat l'hivern de 1946 per una forta mar de tramuntana.
- (53) És una talaia, de les bastides al segle XVI^é, per a avis de moros en la costa. Formava joc amb la del Marenyet, la del Cap de Cullera, la del Saler, i el Miquelet de la Seu. A l'Arxiu de Cullera trobem quelcom de documentació d'aquesta torre: «... En Diego Navarro; soldat e guarda de la Torre de la Vall del partit de Cullera...» (I). «... lo Honorable En Bertomeu Alminyana, soldat e guarda de la Torre de la Calçada de la Vall...» (II). «... Diego Boscà, etc., soldats de la Torre de la Valldigna...» (III).
(I) *AMC* «Protocol de Pere Cabrera» Llib. 655, (16-I-), (16-VII-), i (14-IX-) de l'any 1561.
- (54) Era a la platja de Xeraco.

Punts d'enfilall de l'interior:

*El Femeret*⁵⁵ [el femerèt]
*Madrona*⁵⁶ [madròna]
*Els Cabessots*⁵⁷
*Les Paravesses*⁵⁸ [les paravésés]
*El Puntal d'En Granja*⁵⁹
*L'Hortet*⁶⁰ [l-ortèt]

*El Cristòfol*⁶¹
*El Puig del Cavalló*⁶²
*La Gepota*⁶³
*Els Colls*⁶⁴ [elz kòlʒ]
*L'Ermita de Santa Marta*⁶⁵ [l-àrmita sánta:
márta]
*El Puig de l'Àliga*⁶⁶
*El Pic dels Francesos*⁶⁷ [[el pik ðelz franʒəzoz]

- (55) El Femeret dels «valencians»: «Turó que forma un muntó de fems. Darrere Puçol» (I). Veja's nota 90.
(I) J. M. CASACUBERTA, *Art. cit.*, p. 461.
- (56) «Turó alt i punxegut vers Picassent» (I). Per les referències de valencians i cullerencs, sembla ésser el Pico de los Ajos de la Sierra de Martés (1.086 m.). I tanmateix Madrona és uns quilòmetres més avall, tot però terme de Dos Aguas (Valle de Ayora): «... Madrona, de que apenas se conserva su castillo, junto al Júcar y entre Dos-aguas y Cortes de Pallás...» (II).
(I) J. M. CASACUBERTA, *Art. cit.*, p. 461. (II) A. PILES, *Ob. cit.*, p. 234.
- (57) Segons els valencians: Vers Sollana. Són dos o tres mamellonets aixina com a caps» (I). Deuen de ser els Cabeçols o Muntanyeta dels Sants de Sueca.
(I) J. M. CASACUBERTA, *Art. cit.*, p. 461.
- (58) Segons valencians i cullerencs l'estrep NE. de la Muntanya de Cullera «Primera, Segon, i Tercera Paravesseta»: a (47), (14), i (21 m.) «... Muntanya de les Paraveces (sic)...» (I). «... Montaña de Paravezes...» (II). «... cerrar la Azequia del puente de Paravezes...» (III). «... Puente de Paravezes...» (IV).
(I) *ARV Batlia C*: 9.172. (II) *ARV Batlia B*-Llig. 8. Expt. 77, 5º CULLERA, (a. 1757) fº 20 rº. (III) *AMC* «Lib. Act. Ayto.» de 1759 Llib. 5. (IV) *AMC* «Lib. Act. Ayto. de 1792» Llib. 13.
- (59) (91 m.) és al Racó d'En Granja, de Cullera.
- (60) (122 m.) és l'Hortet d'En Cortes. Una depressió a la corona d'un puig que sembla un cràter d'un volcà; d'aquí una falsa etimologia. El nom d'Hortet li ve de la riquesa herbolària del lloc. «Una clotada dins en forme un hort» (I).
(I) J. M. CASACUBERTA, *Art. cit.*, p. 160.
- (61) Segons els valencians: «Muntanya redona, sobre el mar a la Muntanya de Cullera» (I). No l'he poguda identificar-hi.
J. M. CASACUBERTA, *Art. cit.*, p. 160.
- (62) (122 m.). Damunt la pedania de Torre del Cap.
- (63) Segons els valencians: «Turó amb forma de gepa» (I). Potser siga l'anterior.
(I) J. M. CASACUBERTA, *Art. cit.*, p. 160.
- (64) (188), (173), i (165 m.).
- (65) «... la de Santa Marta, que notable desde muy lejos por su blancura, se encuentra á 8 cables al N. ¼ NW., cerca de la cumbre de la sierra...» (I) «... dónde agora es la hermita de Santa Marta en una corva que hace el montecico a la parte de la mar...» (II).
(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 323. (II) P. A. BEUTER, *Ob. cit.*, fº 85 vº.
- (66) Molt agut a l'entrada del seu barranc.
- (67) (232 m.). És el vèrtex geodèsic. També dit: el Piló, o el Puntal de la Mapa, i el Mapeta: «... la meva estada a sobre una muntanya, prop de Cullera, al nord de la desembocadura del riu Xúquer...» (I).
(I) F. ARAGÓ, *Ob. cit.*, p. 47.

<i>El Banc</i> ⁶⁸		<i>Els Corbinyols</i> ⁷⁷	[elz korbiɲóls]
<i>El Fort</i> ⁶⁹	[el fórt]	<i>L'Anca de la Murta</i> ⁷⁸	[l-anka la múrta]
<i>L'Esglesieta</i> ⁷⁰	[l-iglezjéta]	<i>La Murta</i> ⁷⁹	[la múrta]
<i>El Castell</i> ⁷¹	[el kasté]]	<i>El Cardenal</i> ⁸⁰	[el kardenál]
<i>La Torre Grossa</i> ⁷²	[la tófe grósa]	<i>Les tres Tapieres</i> ⁸¹	[lez tréz tapjéres]
<i>La Torre Quadrada</i> ⁷³	[la tófe kwaðrá]	<i>El Tallet</i> ⁸²	[el ta]ét]
<i>La Torre Miranda</i> ⁷⁴	[la tófe miránda]	<i>Les Dents</i> ⁸³	[lez ðéns]
<i>El Campanar</i> ⁷⁵	[el kampanár]	<i>Sant Sofi</i> ⁸⁴	[san sofi]
<i>La Corba</i> ⁷⁶	[la kórba]	<i>Montuvràs</i> ⁸⁵	[móntuvrás]

(68) (190), (211) i (196 m.). «Planell dalt la Muntanya de Cullera: forme un banc...» (I). Nosaltres li diem el Pla de Pics i el Pla del Coentet.

(I) J. M. CASACUBERTA, *Art. cit.*, p. 459.

(69) (212 m.). Son els «... 2 fortines titulados de *La Libertad*... para detener las escursiones de las huestes de D. Carlos...» (I).

(I) P. MADDOZ, *Ob. cit.*, vol. 7, p. 278.

(70) L'actual parròquia de Sant Antoni. «... y en la enfilación del monte de las Zorras con la ermita de San Antonio, ó sea á 7 cables al S. 62 ° E. de dicha ermita, que está en la playa á 1 cable de la orilla del mar...» (I).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 323.

(71) (152 m.). En fer l'enfilall per la Corba els cullerencs diuen: «La Corba pel Castell»; els del Perelló: «La Corba per la Mae-Déu»; i els valencians: «La Corba per la Castellera». «... Y luego que el Fuerte que está en lo más alto del monte de las Zorras quede un poco abierto de la visible ermita de la Virgen del Castillo...» (I).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, pp. 325-26.

(72) (80 m.). Baix el Castell. També en diuen Torre Roja, o Redona.

(73) (40 m.). Damunt el carrer de la Salut.

(74) (20 m.). Damunt el carrer de la Ràpita.

(75) L'és el de la parròquia de Sant Joan de Cullera.

(76) És el perfil de la carena de la serra de Corbera, damunt el poble.

(77) Són els darrers estreps, en el vessant de ponent, de la serra de Corbera. Damunt el Pla de Montserrat.

(78) (394 m.). És la Penya Roja, a la serra Corberana.

(79) (584 m.). El Cavall Bernat, a la Corberana.

(80) (585 m.). És la Creu del Cardenal, a la Corberana.

(81) (584), (543), i (522 m.). Els cullerencs en diuen la de Llevant, la del Mig i la de Garbí. Són les Orelles d'Ase i la Simeta, a la Corberana.

(82) (416 m.). És el Coll de l'Infern, a la Corberana.

(83) Són els cims de la serra de les Agulles (564), (542), i (558 m.), terme d'Alzira, que s'albiren de la mar estant per damunt la carena de la serra de Corbera.

(84) (500 m.). Són unes cases d'estiuejar en terme de Llaurí. L'origen fón una ermita dedicada a Santa Sofia, depenent del monestir dels jeronis de Santa Maria de la Murta (I).

(I) M. D. CABANES: *Ob. cit.*, I, p. 92.

(85) (625 m.) És la Mola de Favara, a la Corberana.

<i>La Udeta</i> ⁸⁶	[la udɛ̃ta]	<i>El Racó de València</i> ¹⁰¹	[er rakó de valénsja]
<i>L'Afrau</i> ⁸⁷	[l-afrau]	<i>La Penya d'Angelí</i> ¹⁰²	
<i>Montuvre</i> ⁸⁸	[montúvre]	<i>Penya-que-tremola-l'aigua</i> ¹⁰³	
<i>El Capell de Ferro</i> ⁸⁹	[el kapɛ̃ de fé̃ro]	<i>El Cavall</i> ¹⁰⁴	[el kavá]
<i>El Femeret</i> ⁹⁰	[el femerɛ̃t]	<i>La Pica Alta</i> ¹⁰⁵	
<i>Sant Joan</i> ⁹¹	[san ʒuan]	<i>La Pica Baixa</i> ¹⁰⁶	
<i>La Ranguera</i> ⁹²	[la rangɛ̃ra]	<i>El Penyot</i> ¹⁰⁷	[el penjót]
<i>La Safor</i> ⁹³	[la safɔ̃r]	<i>El Penyotet</i> ¹⁰⁸	
<i>Les Veïnes</i> ⁹⁴	[lez veines]	<i>El Banc del Sorell</i> ¹⁰⁹	
<i>La Muntanya Lletja</i> ⁹⁵	[la muntá̃na lɛ̃ʒa]	<i>L'Escaleta del Dimoni</i> ¹¹⁰	
<i>Benicadell</i> ⁹⁶	[benikadɛ̃l]	<i>La Coveta</i> ¹¹	
<i>El Montgó</i> ⁹⁷	[el mɔ̃ŋgò]	<i>El Badall</i> ¹²	[el bada]
<i>El Cap de Sant Antoni</i> ⁹⁸	[el káp de sánt-antóni]	<i>La Penya Fonda</i> ¹¹³	
Les pesqueres del Cap ⁹⁹ :		<i>La Cadireta</i> ¹¹⁴	
<i>La Pedrereta</i> ¹⁰⁰	[la pedrɛ̃rɛ̃ta]	<i>El Moret</i> ¹¹⁵	[el morɛ̃t]
		<i>Racó de les Barraques</i> ¹¹⁶	[rakó de lez barákes]

(86) (599 m.). És el Puntal del Massalari, a la Corberana.

(87) És l'obertura, cara a mar, de la vall de la Valldigna.

(88) (840 m.). És el Mondúver, a les Muntanyes de Valldigna. També en diuen el Molló de Mondugues, i el Piló.

(89) És el Penalba, Penyalba, o Picaio, a les Muntanyes de Valldigna: «...la enfilación de la iglesia de Jaraco con la cumbre conocida por Capell de Ferro, distante 5 millas de la costa...» (I).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 321.

(90) (575 m.). És la Penya Negra, terme de Gandia (la Safor). Aquest nom és dels cullerencs. Veja's nota 55.

(91) És el castell i despoblat de Bairén o Sant Joanet, terme de Gandia: «... lo dia que'l alcayt de Bayren devia rendre'l castell...» (I). «...la enfilación del Castillo de San Juan con el Picacho de la Ranguera...» (II).

(I) Jaume I, *Crònica*, vol., V, p. 34. (II) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 320.

(92) «... el Picacho de la Ranguera está unas tres millas al SW. del Grao de Gandia» (I). A la serra Falconera.

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 320.

(93) (1.018 m.). La serra de la Safor. Al SO. de Gandia.

(94) Son dues muntanyes rere Gandia. A la serra Falconera.

(95) (514 m.). És Segària, terme del Ràfol d'Almúnia (el Marquesat de Dènia).

(96) (1.014 m.). És la *Peña Cadiella* del *Mio Cid*. A la serra de Mariola, terme de Beniatjar (Baronia de Bèlgida). A Agres en diuen el Penicadell.

(97) (753 m.). Terme de Xàbia (el Marquesat de Dènia).

(98) És el límit S. dels senyals de la navegació costera dels pescadors cullerans.

(99) Relació de noms de lloc tradicionals dels pescadors de canya del Cap. Van nomenats en l'orientació de mestral a garbí de la Farola.

(100) És la Punta de la Pedrera Vella (I).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 325.

(101) Petita cala vers València.

(102) - (115) Sense enquesta.

(116) És una petita cala, amb l'ull obert entre el Cap i el Pedregar. Hi havia dues barraques d'En Mascarell.

Penya-que-roda-l'aigua ¹¹⁷
Baix-la-Farola ¹¹⁸
La Bancadeta ¹¹⁹
La Bancada ¹²⁰ [la ðanká]
Penyes Planes ¹²¹
L'Estufador ¹²²
El Canó ¹²³ [el kanó]
Penya Alta ¹²⁴
La Mala-corda ¹²⁵
Punta d'En Mascarell ¹²⁶
El Pedregar ¹²⁷
El Cap de Bou ¹²⁸ [el káp ðe bóu]
El Gall ¹²⁹ [el gál]
El Remels ¹³⁰
Punta Fonda ¹³¹
Penya-rasposa ¹³²

El Raconet ¹³³
El Balconet ¹³⁴
Penya de la Llisa ¹³⁵
Porta de la Cova de Llevant ¹³⁶
Porta de la Cova de Garbí ¹³⁷
La Punta de Sant Antoni ¹³⁸
La Penya del Roncador ¹³⁹
L'Illa ¹⁴⁰ [l-i]la
El Cap del Dimoni ¹⁴¹ [el káp ðel ðimóni]
El Portet ¹⁴²
Les Roques ¹⁴³

TOPONÍMIA MARÍTIMA

Els illots i esculls:

L'Illeta ¹⁴⁴ [l-i]éta
La Lloseta ¹⁴⁵ [la]ozéta]

(117) - (126) Sense enquesta.

(127) Són les restes de l'espigó que va junyir l'Illa dels Pensaments al Cap de Cullera per la Punta de la Font.

(128) Roca surtida al mar: amb una gran semblança.

(129) - (140) Sense enquesta.

(141) Era a la Punta del Mig: vista de llevant semblava un cap deforme. Ja no s'hi pot pescar; tot és aterrat.

(142) Veja's nota 48.

(143) Són les roques de l'espigó del Moll. Veja's nota 48.

(144) «*Cabezo de los Pensamientos*». - Este se tiende 1'5 cables de SW. ¼ S. á NE, ¼ N., y era hace pocos años una isleta destacada de la extremidad SW. del cabo de Cullera, del cual la separaba un freu de 90^m de ancho y de 3^m de profundidad; pero unida a él artificialmente, sirvió para formar un puertecillo denominado de Cullera, en el que se abrigan de todos los vientos los barcos de poco calado hasta que se cegó completamente con las arenas...» (I). «La illeta dels Pensaments vora el cap d'aquest nomí...» (II): amb la recerca d'en Casacuberta hi veiem com encara en 1924 era vivent, pels «valencians», el record d'haver estat aquesta petita península una illa.

La costa brava de Cullera, que com he dit anava des de la Punta Blanca fins la Punta de la Pedrera Vella, amidava doncs un contorn de certa importància; no hi havia camins, i tota la costa en general, i molt més aqueixa en particular, era deserta i perillosa, per por als pirates, fins el primer terç del segle XIXe. D'aquí podia venir-hi una locució tòpica, o literària, de lloc remot i apartat, que trobem en els clàssics: «... *Supplicació que féu Plaerdemavida a Tirant*... —Capità senyor, jo conec bé que la tua senyoria està en l'illa dels pensaments...» (III). «... i està també ja dins la illa dels pensaments...» (IV). «... en la Isla que està junto al Cabo Blanco... Quedóle el nombre de entonces de los Pensamientos...» (V). «... hasta el Baladrar y Isla de los Pensamientos...» (VI). «... mide la longitud y latitud del islote llamado de los Pensamientos, ahora «Escollo Caro»; observa la distancia que hay desde este á la punta del cabo que se ha de cerrar...» (VII).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 324. (II) J. M. CASACUBERTA, *Art. cit.*, p. 460. (III) J. MARTORELL, *Ob. cit.*, p. 988. (IV) J. GASSULL, *Ob. cit.*, (g.tv). (V) P. A. BEUTER, *Ob. cit.*, f. 107 v°. (VI) *ARV, Battia*, Sig. 294 (14-III-1583). (VII) D. BOU, *Ob. cit.*, p. 38.

(145) «*La Lloseta*, pequeña laja aislada con 0^m,5 de agua encima, forma con la playa un canalizo de 50^m de ancho y de 1^m cumplido de profundidad, y se halla al ESE. de la ermita de Santa Marta y al NNE. de la de San Antonio...» (I).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, pp. 323-24.

*La Penyeta del Moro*¹⁴⁶ [la peñeta-l móro]
*El Cavall*¹⁴⁷ [el kavál]
*Els Esculls de la Casa d'En Roque*¹⁴⁸
 [elz ezkúls de la káza-n rōke]

Els noms de mar endins¹⁴⁹:

*La Rada*¹⁵⁰

*La Terrària*¹⁵¹
*El Platjar*¹⁵²
*El Buit d'Espioca*¹⁵³
*El Moro*¹⁵⁴ [el móro]
*La Forçeta*¹⁵⁵ [la forzèta]
*La Roja*¹⁵⁶ [la rōža]
*Les Barretes*¹⁵⁷ [lez barètes]
*La Vinyeta*¹⁵⁸ [la viñèta]

(146) «*El Moro*, escollo aïslado y de poca extensi3n, siempre visible y adem1s se1alado con una pir1mide roja y de hierro sostenida por vientos y de 5^m,5 de alto, se halla en la oposici3n de la torre del Rio con la punta de los Pensamientos...» (I).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 323.

(147) Hi ha dos esculls dits així. L'un: «... *Punta de la Pedrera Vieja*... front3n septentrional del cabo de Cullera, del qual 3s lo m1s saliente: despide a 100^m al NE. la restinga del Caball, cuya profundidat m1nima es de 2^m...» (I). L'altre banc: «... un islote con el nombre de 'Escollo Caro', que corre hacia el Sud-o-est en longitud de trescientos palmos: y desde su punta meridional hacia la playa, se halla un banco angosto de arena y fango llamado vulgarmente «banco del Caballo», compuesto de poca arena hacia la flor del agua...» (II).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 325. (II) D. BOU, *Ob. cit.*, p. 30.

(148) Enfront de la Gola de l'Estany. Fons de 4 braces i mitja. Frontereres a la dita casa.

(149) Direcci3n de llevant a xaloc. Fan refer3ncia a una extensa serralada enfonsada al Golf de Val3ncia, amb els seus cims, plans, valls, i barranques. Els mariners cullerencs, les roques que hi troben, les anomenen «forçes». Per descriure aquestes valls submarines, on pesquen, diuen: «barbada de fora», i «barbada de terra», sorprenentment igual que la definici3n de «barbada» que duu Mestre Pompeu Fabra (I).

(I) P. FABRA, *Ob. cit.*, p. 209.

(150) «*La Rada* consisteix en una concha de 2 milles de abra de S. 27° W. 1. N. 27° E. comprendida entre la boca del Júcar y la punta de los Pensamientos, la cual tiene de 5 1/2 7^m de agua sobre arena...» (I). Els cullerencs tamb3 en diuen, la Badia.

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 323.

(151) Tota la part de mar, a la llargada de costa, on una barca topa fons.

(152) Tota la part de mar, a la llargada de costa, banda-dins la terr1ria, d'un fons de 7 braces: on es cria el peix petit en fondo de sorra o fang.

(153) Fronterer a la Torre d'Espioca, en terme de Benifaic3 d'Espioca (Ribera Baixa).

(154) «Al NNE. de la Casa del Rey, y al ENE, 5° E. de la ermita de los Santos, de Sueca, se halla en la misma playa la Cruz del Moro,... desde la cual salen 1/3 cables al E. las piedras 3 pe1as del Moro, unas a la vista y otras con 1 1/2 2^m de agua encima...» (I).

L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 326.

(155) Entre la Penyeta del Moro i la Gola del Xúquer. Fons de 4 braces i mitja.

(156) Enfront de la Gola de l'Estany. A seguida de l'anterior, 3s una barreta, en aquest cas de roca, a 4 braces i mitja de fond1ria.

(157) Enfront de l'Afrau de la Vall digna. Mar de 4 braces i mitja. Una barra de roques.

(158) «*La Viñeta*.- Es otro bajo de piedra cubierto por 10 1/2 15^m de agua, que empieza 2 cables al NE. del Mitjanet, continuando como 1/5 a longo de costa... vuelve a reaparecer... hasta el «Moro» de la Rada de Cullera...» (I). Front la Gola del Xúquer. Mar de 8 a 9 braces i mitja.

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 321.

<i>El Mitjaner</i> ¹⁵⁹	[el mižaner]	<i>Els Asprats</i> ¹⁶⁹	[elz asprás]
<i>L'Alguer</i> ¹⁶⁰	[l-algér]	<i>La Barreta de les Veïnes</i> ¹⁷⁰	[la b̄ar̄eta de lez veïnes]
<i>El Buit de Bugia</i> ¹⁶¹	[el buít de bužia]	<i>La Barrasseta</i> ¹⁷¹	[la b̄aras̄eta]
<i>La Roca</i> ¹⁶²		<i>Les Lloses</i> ¹⁷²	[lez l̄ozes]
<i>La Passadeta</i> ¹⁶³	[la pasaéta]	<i>La Roca de Cullera</i> ¹⁷³	
<i>Marranxons</i> ¹⁶⁴	[maranšóns]	Els plans de la mar ¹⁷⁴ :	
<i>Les Puntes</i> ¹⁶⁵		<i>El Primer Pla</i> ¹⁷⁵	[el primér plá]
<i>La Roca Mitjana</i> ¹⁶⁶	[la r̄oka mižána]	<i>El Segon Pla</i> ¹⁷⁶	[el segóm plá]
<i>Els Rascassos</i> ¹⁶⁷	[elz řaskásos]	<i>El Pla del Submarí</i> ¹⁷⁷	[el plá del summaríno]
<i>La Barreta de Llaurat</i> ¹⁶⁸	[la b̄ar̄eta de ļaurát]		

(159) «*El Mitjanet* (sic), es un fondo de piedra cubierto por 9,5 á 12^m de agua que se halla en la enfilación de la iglesia de Gandía...» (I). És una barbada llarguíssima, de moltes milles de llevant a xaloc. Mar de 9 braces i mitja. Ve a ser mitjanera de les altres barbades.

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 320.

(160) De moltes milles de llargària, de llevant a xaloc. Comença a la Devesa de l'Albufera. Mar de 17 a 19 braces. Té molts fons d'algues.

(161) Front per front del Dosser. Mar de 14 braces.

(162) «*Roca de fuera*.- Desde frente á Jařaco hasta Cabo de Cullera existe el placer de piedra de este nombre...» (I). Els cullerencs diuen que està en mar de 20 a 22 braces front a Gandia i que és un gran penyot molt llarg.

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 321.

(163) Mar de 20 a 22 braces, front a Gandia.

(164) De la Passadeta vers garbí. Mar de 18 a 24 braces.

(165) Uns esculls enfonsats enfront de la Gola de la Séquia del Rei, al Mareny de les Barraquetes del terme de Sueca.

(166) Enfront del Cap de Cullera. Mar de 29 a 35 braces.

(167) Enfront de la Farola de Cullera. Mar de 30 a 35 braces.

(168) Mar de 30 a 35 braces. Va fronterera de la Torre Miranda fins l'Afrau de la Vall digna.

(169) «*Bajos*... y finalmente el de los Asprars, peñascos rodeados de arena que hay al N. de aquella la Roca de Cullera...» (I). Va des del Castell de Cullera fins els Corbinyols. Mar de 40 a 49 braces.

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 325.

(170) Són dos esculls de 8 braces de fons. Fronterers al Castell de Palma (la Safor). Fan l'enfilall a les dues muntanyes que diuen les Veïnes.

(171) Frontera a la Roca Mitjana. Mar de 22 a 27 braces.

(172) Frontereres al Perelló de Sueca. En mar de 40 braces.

(173) «*Bajos*... el trozo de costa más temible [del Golf de València] con vientos del E., á causa de que la mar arbola mucho en los bajos de piedra que en él se encuentran, tales como... el de la Roca de Cullera, situada entre algas y arenas y por 30 á 50^m de profundidad á 10 millas al SE. del Cabo de Cullera...» (I).

(I) L. BAYO, *Ob. cit.*, p. 325.

(174) Els plans són de fons de sorra, on no van ja les vaques amb les xarxes: altrament hi van els qui calen els palangres. Mars de moltes braces.

(175) Mar de 52 braces front a Gandia.

(176) Mar de 55 braces.

(177) En mar de 62 braces. Front al Castell de Palma. Diuen que hi ha un submarí enfonsat des de la Primera Guerra Mundial.

BIBLIOGRAFIA

- ALMELA I VIVES, Francesc, *Notas sobre el puerto de Valencia* (València, 1954).
- ARAGÓ, Joan Francesc Domènec, *L'histoire de ma jeunesse*, trad. esp. M. García (Buenos Aires, 1946).
- BARCELÓ TORRES, Carme, *Toponímia àrÀbica (sic) del País Valencià. Alqueries i castells* (Canals, 1983).
- BAYO LÓPEZ, Luis, *Derrotero general del Mediterráneo* (Madrid, 1893).
- BEUTER, Pere Antoni, *Segunda parte de la Corónica General de España y especialmente de Aragón, Cathaluña y Valencia* (València, 1551).
- BOU I DE VILARAGUT, Domingo, *Memória Histórico-Científica del origen, progresos y estado del proyecto de puerto en Cullera y canal de navegación hasta Valencia con indicación de la navegación del Júcar* (València, 1841). Hi ha un plànol de la Rada basat en el del primer marquès de La Romana. Còpia manuscrita de l'arxiu de l'autor.
- CABANES, Maria Desemparats, *Los monasterios valencianos. Su economía en el siglo XV*, 2 vols. (València, 1974).
- CARUANA, Carme, *Estudio histórico y jurídico de la Albufera de Valencia* (València, 1954).
- CASACUBERTA, Josep Maria de, *Nomenclatura toponímica dels pescadors del Cabanyal*, «Almanaque Las Provincias para 1944» (València, 1943).
- COROMINES, Joan, *Estudis de toponímia catalana* 2 vols., (Barcelona, 1965-1970).
- Dieter del capellà d'Anfós el Magnànim*, edic. J. Sanchis Sivera (València, 1932).
- Chronique catalane de Pierre IV d'Aragon*, edic. A. Pagès (Paris, 1942).
- FABRA, Pompeu, *Diccionari general de la llengua catalana* (Barcelona, 1954).
- Furs, Capítols, Provisions e Actes de Cort fets per lo Sereníssimo Don Phelip Príncipe, e primogènit de la Cesàrea Real Majestat del Emperador... en lo any MDXXXVII* edic. facsímil de R. García Cárcel (València, 1972).
- GASSULL, Jaume, *Lo somni de Joan Joan*, edic. de J. Palacios (València, 1974).
- GINER PEREPERES, Francesc, *Els cronistes i la Toponímia*, en «Crònica de la VIII Asambleia de Cronistas Oficiales del Reino de Valencia, 1970» (València, 1972).
- GRANELL, Joan Baptista, *Historia de Sueca*, 2 vols. (Sueca, 1905).
- HERBAS, Fernando, *Contestación a los artículos insertos en los números del Diario Mercantil 52, 56, 59, 70 y 79, sobre la necesidad de construir un puerto en el Golfo de Valencia* (València, 1849). Hi ha el «Plano del Puerto y Proyectos de Cullera 1849. P.A. de C.».
- JAUME I, *Crònica*, 9 vols., edic. J. M. de Casacuberta (Barcelona, 1962).
- Llibre del Repartiment de València*, edic. d'A. Ferrando, Ll. Cerveró, J. Villalmanzo, etc., edit. Vicent (Paterna, 1979).
- MADOZ, Pascual, *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, 16 vols. (Madrid, 1847).
- MARTORELL, Joanot, *Tirant lo Blanc*, edic. M. de Riquer (Barcelona, 1947).
- MATEU IBARS, Josefina, *Los virreyes de Valencia* (València, 1963).
- MOREU-REY, Enric, *Els noms de llocs - Introducció a la Toponímia* (Barcelona, 1965).
- Ordenanzas de la Comunidad de Regantes, y Reglamentos para el Sindicato de Riegos de la Villa de Cullera* (València, 1898).
- Ordinacions tocants a la custòdia y guarda de la costa marítima del Regne de València* (València, 1673).
- PILES IBARS, Andreu, *Historia de Cullera*, 3ª edic. (València, 1979).

- Plano de la Rada de Cullera - levantado en 1877 / por la Comisión Hidrográfica* (Madrid, 1879).
- ROIG, Jaume, *Llibre de les dones o Spill*, edic. F. Almela i Vives (Barcelona, 1928).
- ROSSELLÓ I VERGER, Vicenç M., *El litoral valencià*, 2 vols. (València, 1969).
- ROSSELLÓ I VERGER, Vicenç M., *Anotacions a la toponímia de la Ribera del Xúquer i encontorns*, «Cuadernos de Geografía», 24. 1-26» (València, 1979).
- SANCHIS GUARNER, Manuel, *Gramàtica Valenciana* (Palma de Mallorca, 1950).
- SANCHIS GUARNER, Manuel, *Introducción a la Historia Lingüística de Valencia*, (València, ¿1949?).
- SARTHOU CARRERES. Carles, *Geografía General del Reino de Valencia*, edit. A. Martín, II, (Barcelona, ¿1917?)